

Scientific Journal of

Sustainable Development of Geographical Environment

Vol. 8 No. 18, Autumn 2026

Original Article

Analysis of the Effects of Coastal Tourism on the Sustainability of Coastal Villages (Case study: Chabahar County)

Sirous Ghanbari^{1*} , Monireh Gofran¹ , Mohammad Alizadeh² , Amir Hossien Ghanbari³

1. Rural Planning Department, Faculty of Geography and Environmental Planning, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

2. Department of Iranian Studies, Vali-Asr University of Rafsanjan, Iran.

3. Urban Planning Department, Yazd University, Yazd, Iran.

Abstract

Introduction: The coastal villages of Chabahar County, with favorable weather from spring to winter, have great potential for attracting tourists. The volcanic rocks, rocky beaches, mosques, traditional Baluchi life and texture, and numerous historical monuments are among the tourist attractions of this beautiful region. On the other hand, in the coastal villages of Chabahar county, due to the closure of borders, the lack of livelihood and income options due to geographical isolation, as well as the various potentials of this region for attracting tourists and the effects that tourism can have on the life of coastal villages in the region, the importance of tourism in this region has increased, which can improve rural sustainability in the study area. Given these interpretations, attention to coastal tourism and its effects on the sustainability of coastal villages in Chabahar County seems necessary.

Materials and Methods: The present study is applied in purpose, and its method is descriptive-analytical. Theoretical studies were conducted using documentary methods, and field data were collected using questionnaires and interviews with local people. The statistical population of the present study comprised coastal villages in Chabahar County, Sistan and Baluchestan Province (N=3441); 345 households were selected as a sample using the Cochran formula and simple random sampling. Since the study area has 6 large villages, their selection was based on the total number of households. A researcher-developed Likert-scale questionnaire was used to collect data. SPSS version 22 was used for the analysis. Finally, analysis of variance, Fisher's exact test, and multivariate regression were used to analyze the data.

Results and Discussion: Linear relationship between coastal tourism and rural sustainability; Fisher's exact statistic (F) with the value (150/389) showed that this variable (coastal tourism) can be used to predict the dependent variable (rural sustainability). Based on the test findings, the influx of tourists and the development of the coastal tourism industry in the villages of Chabahar city have had positive effects on rural sustainability in the studied region and have increased the sustainability of rural households' lives by improving the economic situation, attracting government funds, and generally improving the situation of residents at different socio-economic levels. A multivariate regression test showed that coastal tourism development in the villages of Chabahar County had the greatest impact on the sustainability of the economic (0.541), social (0.423), physical (0.389), and environmental (0.195) dimensions, respectively.

Conclusion: Coastal tourism has led to increased diversification of economic activities in villages, higher prices for agricultural land due to the construction of hotels and shops, a wider variety of job opportunities, the creation of rural employment, and the prevention of labor migration. In terms of physicality, it has also led to improvements in the repair and construction of new roads, an increase in the prices of residential houses, the development of new housing, the use of durable, disaster-resistant materials, and changes in the structure of the village in terms of construction. Finally, the results of the environmental effects of coastal tourism showed that in this regard, the effects were more negative than positive. Because it has contributed to environmental instability in coastal villages to some extent through environmental pollution, noise pollution, coastal degradation, etc.

Keywords: Tourism, Coastal Tourism, Sustainability, Coastal Villages, Chabahar County.

Citation: Ghanbari, S., Gofran, M., Alizadeh, M., & Ghanbari, A. H. (2026). Analysis of the Effects of Coastal Tourism on the Sustainability of Coastal Villages (Case Study: Chabahar County). *Sustainable Development of Geographical Environment*, Vol. 8, No. 18, (35-48). <https://doi.org/10.48308/sdge.2026.243477.1296>

Received: 13/02/2026

Revised: 26/04/2026

Accepted: 31/04/2026

* Corresponding Author's Email: ghanbari@gep.usb.ac.ir

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY). license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

تحلیل گردشگری ساحلی و اثرات آن بر پایداری روستاهای ساحلی (مطالعه موردی:

شهرستان چابهار)

سیروس قنبری^{۱*}، منیره غفران^۱، محمد علیزاده^۲، امیرحسین قنبری^۳

۱. گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

۲. گروه ایران‌شناسی، دانشکده ایران‌شناسی، دانشگاه ولی عصر (عج)، رفسنجان، ایران.

۳. گروه برنامه‌ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

چکیده

مقدمه: روستاهای ساحلی شهرستان چابهار با آب‌وهوای مطلوب در فصول بهار تا زمستان، دارای پتانسیل‌های زیادی برای جذب گردشگر هستند. گل‌فشان‌ها، سواحل صخره‌ای، مساجد، بافت و زندگی سنتی بلوچ‌ها و آثار فراوان تاریخی از جمله جاذبه‌های توریستی این منطقه زیبا هستند. از سویی دیگر در روستاهای ساحلی شهرستان چابهار با توجه به انسداد مرزها، کمبود گزینه‌های امرارمعاش و درآمد، به علت انزوای جغرافیایی و همچنین پتانسیل‌های مختلف این منطقه برای جذب گردشگر و اثراتی که گردشگری می‌تواند بر زندگی روستاهای ساحلی منطقه داشته باشد، بر اهمیت گردشگری در این منطقه افزوده است که می‌تواند پایداری روستایی در منطقه مورد مطالعه را بهبود ببخشد. با توجه به این تفاسیر، توجه به گردشگری ساحلی و اثرات آن بر پایداری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار ضروری به نظر می‌رسد.

مواد و روش‌ها: تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی می‌باشد. مطالعات نظریه‌ای با استفاده از روش اسنادی و داده‌های میدانی با استفاده از پرسش‌نامه و مصاحبه با مردم محلی گردآوری شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل روستاهای ساحلی در شهرستان چابهار در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد (N=۳۴۴۱). ۳۴۵ خانوار با استفاده از فرمول کوکران و به صورت تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب گردید. از آنجا که منطقه مورد مطالعه دارای ۶ روستای بزرگ می‌باشد انتخاب آن‌ها به صورت تمام شماری بود. برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخت در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. از نرم‌افزار SPSS، نسخه ۲۲ جهت تجزیه و تحلیل استفاده گردید. در نهایت برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از تحلیل واریانس و آماره فیشر و رگرسیون چند متغیره استفاده شد.

نتایج و بحث: ارتباط خطی بین گردشگری ساحلی و پایداری روستایی، بررسی آماره فیشر (F) با توجه به مقدار (۳۸۹/۱۵۰) نشان داد که این متغیر (گردشگری ساحلی) را برای پیش‌بینی متغیر وابسته (پایداری روستایی) می‌توان استفاده نمود. بر اساس یافته‌های آزمون، ورود گردشگران و توسعه صنعت گردشگری ساحلی در روستاهای شهرستان چابهار اثرات مثبتی در پایداری روستایی منطقه مورد مطالعه داشته و باعث افزایش پایداری زندگی خانوارهای روستایی از طریق بهبود وضعیت اقتصادی، جذب سرمایه‌های دولتی و به‌طور کلی بهبود وضعیت اهالی در سطوح مختلف اجتماعی-اقتصادی شده است. اثرات گردشگری ساحلی بر ابعاد پایداری روستاهای ساحلی، بررسی آزمون رگرسیون چند متغیره نشان داد که توسعه گردشگری ساحلی در روستاهای شهرستان چابهار گویای آن بوده که به ترتیب توسعه گردشگری ساحلی بیشترین تأثیرات را بر پایداری ابعاد اقتصادی (۰/۵۴۱)، اجتماعی (۰/۴۲۳)، کالبدی (۰/۳۸۹) و محیطی (۰/۱۹۵) داشته است.

نتیجه‌گیری: گردشگری ساحلی، افزایش تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستاها، افزایش قیمت زمین‌های کشاورزی به خاطر ساخت‌وساز هتل و مغازه‌ها، افزایش تنوع فرصت‌های شغلی، ایجاد اشتغال روستایی، جلوگیری از خروج نیروی را به دنبال داشته است. در زمینه پایداری اجتماعی نیز اثرات مثبتی در بهبود امکانات بهداشتی، افزایش تعاملات اجتماعی مردم محلی با گردشگران و افزایش تعلق مکانی داشته است. از نظر کالبدی نیز سبب بهبود اصلاح و احداث معابر جدید و افزایش قیمت خانه‌های مسکونی، توسعه مسکن جدید و میزان استفاده از مصالح بادوام و مقاوم در برابر حوادث، تغییر در کالبد روستا به لحاظ ساخت‌وساز شده است. در نهایت نتایج اثرات زیست‌محیطی گردشگری ساحلی نشان داد که در این زمینه اثرات بیشتر منفی بوده و نه مثبت. چراکه از طریق ایجاد آلودگی محیطی، آلودگی صوتی، تخریب سواحل و غیره تا حدودی به ناپایداری محیطی در روستاهای ساحلی کمک کرده است.

واژگان کلیدی: گردشگری، گردشگری ساحلی، پایداری، روستاهای ساحلی، شهرستان چابهار.

استناد: قنبری، س.، غفران، م.، علیزاده، م.، و قنبری، ا. ح. (۱۴۰۵). تحلیل گردشگری ساحلی و اثرات آن بر پایداری روستاهای ساحلی (مورد: شهرستان چابهار). توسعه پایدار محیط جغرافیایی، دوره ۸، شماره ۱۸، پاییز ۱۴۰۵، (۳۵-۴۸). <https://doi.org/10.48308/sdge.2026.243477.1296>

پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۰

بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۰۵

دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۲۴

* رایانامه نویسنده مسئول: ghanbari@gep.usb.ac.ir

مقدمه

صنعت گردشگری و مهمان‌نوازی جریانی از درآمد و فرصت‌های شغلی داخلی و خارجی ایجاد می‌کند و باعث رشد و توسعه مقاصد می‌شود (Aguinis and et al., 2023) و این صنعت، جنبه‌هایی از زندگی و نیازهای جامعه انسانی را متأثر و مرتفع می‌سازد (Ebrahimzadeh and et al., 2015). همچنین این صنعت شامل فعالیت‌های مادی و غیرمادی است که گردشگر جهت برآوردن نیازها و آرزوهای خود انجام می‌دهد (Smaranda and et al., 2014) و اکثر کشورها از آن به عنوان یکی از راه‌های توسعه کشورشان یاد می‌کنند (Khani and et al., 2012). در مناطق روستایی، صنعت گردشگری به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی و اولویت‌های اصلی در برنامه‌ریزی توسعه روستایی مطرح شده است (Kim and Jamal, 2015). چنانکه ایجاد فرصت‌های شغلی و کمک به توسعه اقتصادی از جمله پیامدهای مهم گسترش گردشگری محسوب می‌شود. این صنعت حدود ۱۰ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان و ۸/۱ درصد از کل مشاغل را به خود اختصاص داده است (Yavari and et al., 2012). با توجه به تأثیرات به نسبت سودمند گردشگری در ارتقاء سطح زندگی روستاییان (Guzman-Parra and et al, 2015) محققان هم بر گردشگری به عنوان رویکردی مؤثر برای دستیابی به توسعه روستایی تأکید دارند (Jing and Wu, 2017) از سوی دیگر، گردشگری به عنوان یکی از منابع مؤثر در افزایش درآمد، تبادلات فرهنگی و بهره‌برداری از ظرفیت‌های گسترده موجود برای توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی شناخته می‌شود (Tolabi-nejad and Pudineh, 2019).

در میان انواع مقاصد گردشگری، سواحل از مهم‌ترین و پرتیرا ترین مقصدها برای گردشگران به شمار می‌آیند (Motiee Langroodi and Heydari, 2012)، چنانکه بخش عمده‌ای از سفرهای گردشگری در سطح جهان نیز به گردشگری ساحلی اختصاص دارد (Razjoyan and et al, 2020)، به همین جهت در گردشگری ساحلی به دلیل اکوسیستم نوار ساحلی و همچنین افزایش کیفیت تفریحی آن که به سبب وجود آبسنگ‌های مرجانی و جاذبه‌های ساحلی و دریایی دیگر از جایگاه بسیار مطلوبی در جذب گردشگر برخوردار است (Hosseinzadeh and Erfanian, 2015). همان‌طور که گردشگری ساحلی می‌تواند به عنوان راهکاری مهم در توسعه پایدار و پایداری روستایی باشد، با این وجود، فقدان یک برنامه جامع در این زمینه، موجب بروز اختلال در فرآیند توسعه گردشگری شده و کارایی گردشگری ساحلی در محیط‌های روستایی را با چالش مواجه کرده است (Liang and Peng, 2017) که برای رفع این چالش لازم است گردشگری ساحلی و اثرات آن بر پایداری روستاهای ساحلی مورد واکاوی قرار گیرد. به همین دلیل اجرای برنامه‌هایی متناسب در مسیر استفاده مناسب از سواحل با رویکرد توسعه پایدار ضروری است (Haji-Nejad and Tolabinejad, 2020) و به همین خاطر لازم است ضمن توجه به توسعه گردشگری ساحلی، شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی و همچنین اثرات آن بر مناطق روستایی نواحی ساحلی شناسایی و مورد تحلیل قرار گیرد.

نوع غالب گردشگری در کشور ما در استان‌های مجاور دریا در جهت شمال و جنوب ایران محسوب می‌شود. کرانه‌های ساحلی با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی و همچنین داشتن سواحل ماسه‌ای و مناظر زیبا می‌تواند یکی از بزرگ‌ترین کانون‌های گردشگری ساحلی باشد (Ramazan Nejad and Ruknuddin Eftekhari, 2018). ایران از شمال و جنوب به پهنه‌های آبی دسترسی دارد که این فرصتی عالی برای بهره‌بردن از مزایای گردشگری دریایی است. هفت استان ایران یعنی استان‌های گیلان، مازندران، گلستان، بوشهر، خوزستان، هرمزگان و سیستان و بلوچستان با دریای خزر، خلیج فارس و دریای عمان هم‌جوار هستند و سواحل طولانی دارند. از این رو کشور ایران ظرفیت بالایی در امر گردشگری ساحلی دارد.

در این میان، شکاف دانشی موجود، ناتوانی در تبیین چگونگی، شدت و جهت اثرگذاری تعاملات بین گردشگران ساحلی و توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی منطقه است (چون هم کمی و هم به صورت کیفی و به حالت ترکیبی انجام شده است). برنامه‌ها و اقدامات صورت گرفته در حوزه گردشگری منطقه یا (با شکست مواجه شده‌اند و عدم استقبال مردم) و یا نتایج ناخواسته‌ای مانند تشدید آسیب‌پذیری محیط ساحلی، تضعیف فرهنگ محلی، نادیده گرفتن دانش بومی در

گردشگری و بوم گردی محلی و تسریع در نادیده انگاشتن اقتصادی بومی را به همراه داشته است؛ بنابراین، مسئله محوری این پژوهش، فقدان درک از نحوه تأثیرگذاری و اثر متقابل گردشگری ساحلی بر پایداری سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی شهرستان چابهار را نشان می‌دهد. برای پاسخ به این مسئله، از طریق تحلیل و سنجش مؤلفه‌های متأثر از گردشگری ساحلی، گامی ضروری برای تدوین راهبردهای زمینه‌محور و توسعه پایدار روستاهای ساحلی این شهرستان است تا بتواند بین حفظ مزایای گردشگری، مدیریت هوشمندانه تأثیرات بیرونی بر سکونتگاه‌های روستایی را متوازن نماید.

در شهرستان چابهار با توجه به آب‌وهوای دل‌نشین در فصول زمستان تا بهار، روستاهای ناحیه ساحلی در این منطقه دارای پتانسیل‌های فراوانی برای جذب گردشگر هستند. گل‌فشان‌ها، سواحل صخره‌ای، مساجد، بافت و سبک زندگی سنتی قوم بلوچ و بناهای تاریخی از جمله جذابیت‌های توریستی در این منطقه به شمار می‌روند که جذب گردشگر و به دنبال آن توسعه گردشگری در آن می‌تواند باعث ارتقاء اقتصاد روستاها شود. از سویی دیگر در روستاهای ساحلی شهرستان چابهار با توجه به بسته بودن مرزها، کمبود راه‌های امرارمعاش و درآمد، به دلیل انزوای جغرافیایی منطقه و از طرفی پتانسیل‌های گوناگون این منطقه برای جذب گردشگر و پیامدهایی که گردشگری می‌تواند بر زندگی روستاهای ساحلی منطقه بگذارد، اهمیت گردشگری را در این منطقه افزوده و به عنوان یکی از راهکاری مهم برای پایداری روستایی می‌باشد که می‌تواند پایداری روستایی در منطقه مورد مطالعه را بهبود ببخشد. با توجه به این تفاسیر، توجه به گردشگری ساحلی و اثرات آن بر پایداری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین در پژوهش حاضر نیز به بررسی گردشگری ساحلی و اثرات آن بر پایداری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار پرداخته شد. تحقیق حاضر از نظر هدف به صورت کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی است. روش توصیفی به منظور بررسی ویژگی‌ها، وضعیت موجود و توصیف شرایط فعلی سکونتگاه‌های ساحلی استفاده شده است و بخش تحلیلی تحقیق، به بررسی روابط بین متغیرها و عوامل تأثیرگذار بر فرآیند تأثیر گردشگری بر سکونتگاه‌های روستایی اختصاص دارد. برای گردآوری داده‌های تجربی، از مطالعات میدانی بهره گرفته شد که ابزار اصلی آن پرسشنامه ساختاریافته و در مواردی مصاحبه نیمه ساختاریافته با اهالی و خبرگان محلی بود برای گردآوری داده‌ها، مطالعات مرتبط با مبانی نظری به وسیله روش اسنادی و داده‌های میدانی از طریق به کارگیری پرسش‌نامه و انجام مصاحبه با مردم محلی مورد استفاده قرار گرفته است.

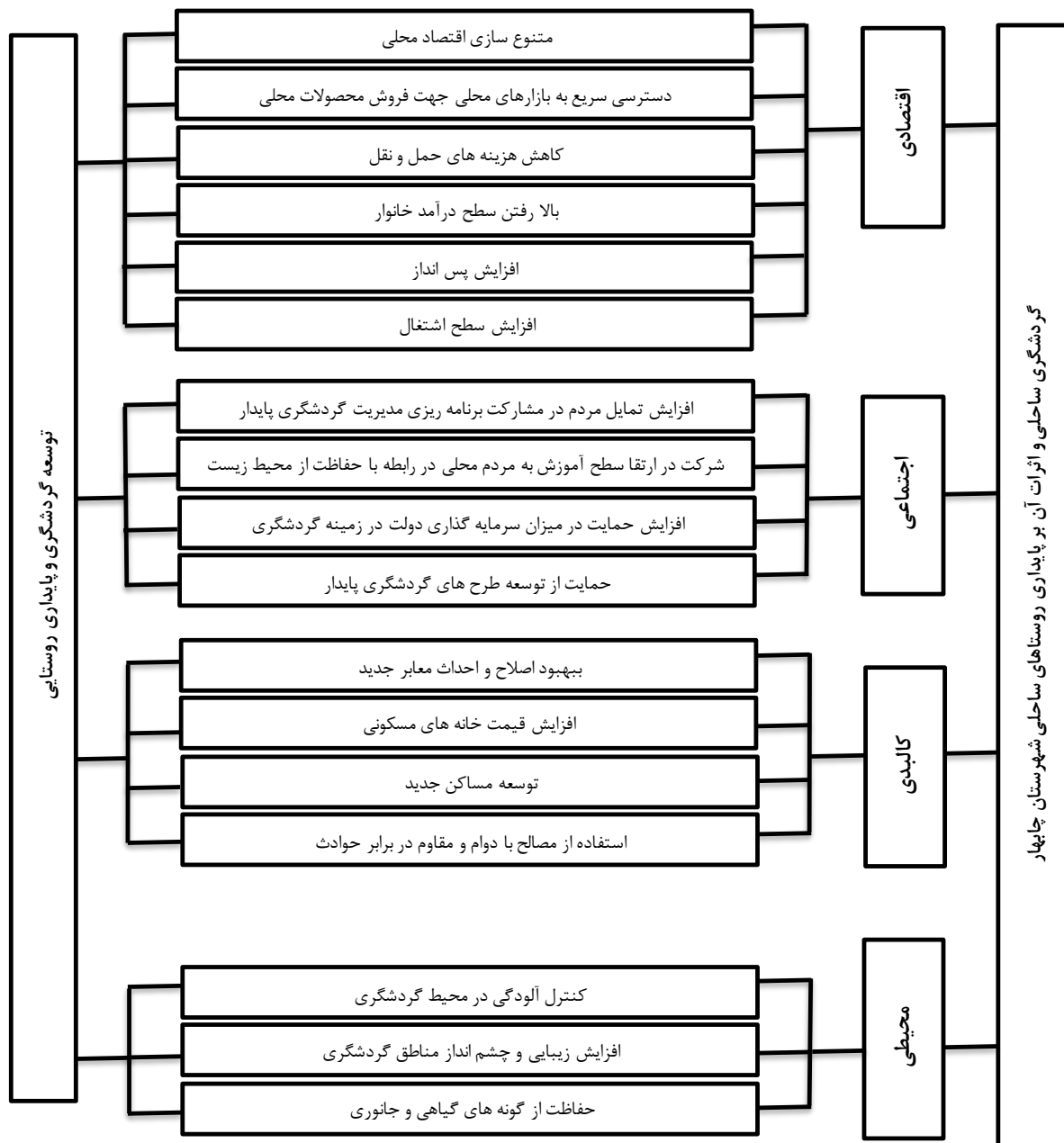
سؤال پژوهش:

گردشگری ساحلی چه تأثیراتی بر پایداری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار داشته است؟ گردشگری به معنای فعالیت افرادی است که برای استراحت، کار و غیره به خارج از محل سکونت معمول خود سفر می‌کند و حداقل برای مدت یک سال به صورت متوالی در آنجا اقامت می‌گزینند (Bameri and et al, 2018). همچنین گردشگری یک صنعت خدماتی به شمار می‌رود که شامل تعدادی از ترکیبات مادی و غیرمادی می‌باشد که گردشگر برای برآورده ساختن نیازها و آرزوهای خویش انجام می‌دهد (Smaranda and et al, 2014). بر اساس تعاریف ارائه شده، گردشگری ساحلی شامل انواع فعالیت‌هایی گردشگری باشد که در مناطق ساحلی و دریایی امکانات انجام آن وجود دارد از جمله قایق‌سواری تفریحی، گردشگاه‌های ساحلی، ورزش‌های آبی، کروز، گردشگری مبتنی بر دریا مثلاً بازدید از حیات وحش دریایی در پارک‌های دریایی و غیره (Ruknuddin Eftekhari and et al, 2016). در حقیقت این مناطق اراضی حساسی می‌باشند که از دو طرف، تحت تأثیر اکولوژی دریا و خشکی قرار گرفته‌اند و از لحاظ تنوع اکوسیستمی نیز منحصر به فرد می‌باشند (Sobhani and et al, 2021)، این نوع از گردشگری پایدار فرصت‌های زیادی برای توسعه فراهم می‌کند و موجب احیای مجدد نواحی ساحلی فراموش شده است. گردشگری ساحلی شامل محدوده‌ای از دریا و بخشی از خشکی است، به‌ویژه در مواردی که این سواحل گسترده و شنی باشند، بسیاری از بازی‌ها و ورزش‌های آبی گروهی را پشتیبانی می‌کنند (Arabadzhyan and et al, 2021). گردشگری در مناطق ساحلی به گردشگرانی که به دنبال تفریحات دریایی هستند، خدمات ارائه می‌دهد، فعالیت‌هایی مانند موج‌سواری، اسکی روی آب، بازدید از بنادر و سواحل، چادر زدن، پیک‌نیک و گردش خارج از شهر نمونه‌هایی از این تفریحات هستند (Hall, 2001). در گردشگری ساحلی،

منابع طبیعی و فرهنگی به عنوان پایه و اساس گردشگری و تفریح در سواحل به شمار می‌روند. این منابع شامل موارد زیر هستند: الف) آب و آبریان، ب) نوع پوشش گیاهی، ج) توپوگرافی منطقه، د) زمین‌شناسی و ویژگی‌های خاک، ه) نوع اقلیم، و) سابقه تاریخی، ز) خصوصیات نژادی، اطلاعات و راهنمایان، ح) فعالیت‌های ساختمانی و در نهایت صنعت و تأسیسات (Hosseinzadeh and Erfanian, 2015). گردشگری ساحلی به عنوان بزرگ‌ترین محرک اجتماعی با پیامدهای فرهنگی، اقتصادی و فضایی متعددی در نواحی ساحلی همراه است (Rahnamaei and et al., 2016) که نگرش جامعه میزبان به تأثیرات گردشگری ساحلی در سال‌های اخیر توجه بسیاری از محققان را به خود جلب کرده است (Rasooli Manesh et al., 2017) و بسیاری از پژوهشگران در این خصوص نظریات متفاوتی داشته‌اند. اکثر آنان بر این مورد اتفاق نظر دارند که توسعه پایدار نواحی ساحلی به‌طور گسترده وابسته به بخش‌های گردشگری ساحلی می‌باشد (Lee and Shen, 2013)، لذا توسعه گردشگری در نواحی ساحلی به عنوان یک ابزار مؤثر برای پایداری به‌ویژه در جوامع روستایی در این مناطق تبدیل شده است. نواحی روستایی نسبت به مناطق شهری در بسیاری از کشورها، کمتر توسعه یافته‌اند. این نواحی اغلب با چالش‌هایی مانند بهره‌وری پایین، سطح آموزش پایین و درآمد کم مواجه‌اند (Zhang et al., 2022)، در این خصوص گردشگری روستایی در بسیاری از مناطق به یک عنصر مهم در اقتصاد روستایی تبدیل شده است؛ این بخش به عنوان یک حوزه استراتژیک و روشی برای تقویت توسعه مناطق روستایی، از اهمیت بسیاری برخوردار است (Polukhina and et al., 2021)، با توجه به این موضوع که صنعت گردشگری در کشور ما نیز اثرات مثبت و سازنده‌ای بر اقتصاد ملی به‌ویژه در نواحی روستایی که جذابیت گردشگری دارند خواهد داشت، رشد و توسعه در این حوزه می‌تواند سبب خروج اقتصاد کشور از حالت تک‌محوری گردد (Motiee Langroodi and et al, 2012) و نواحی هدف را از طریق توسعه گردشگری ساحلی به تقویت توسعه محلی حرکت دهد که نتیجه آن منجر به توسعه روستایی می‌گردد (Schweinsberg and et al, 2018)، چراکه توسعه گردشگری ساحلی به عنوان یکی از استراتژی‌های توسعه روستایی دارای مزیت‌های فراوانی می‌باشد (Jumahpour and Ahmadi, 2010) و به‌طور قابل توجهی منجر به پایداری در جوامع روستایی برخی از نواحی شده است. این امر با ایجاد درآمد، افزایش سطح اشتغال موجب توسعه مناطق روستایی و باعث ایجاد تنوع در اقتصاد روستایی می‌گردد (Gentle and Maraseni, 2012)؛ بنابراین توسعه گردشگری در بحث‌های مربوط به توسعه پایدار و پایداری مناطق روستایی از ارکان اصلی پایداری مناطق روستایی به شمار می‌رود و برای ارتقای پایداری روستایی توجه به گردشگری ساحلی ضروری می‌باشد (Zwiers, 2016). همچنین گردشگری ساحلی در صورت برنامه‌ریزی مناسب و اصولی نقش عمده‌ای در توانمندسازی نواحی محلی به‌ویژه در روستاهای ساحلی ایفا می‌کند (Najafikani, 2017). در زمینه پیشینه گردشگری ساحلی و پایداری روستایی مطالعاتی در داخل و بیرون از کشور انجام شده است که برخی از آن‌ها به شرح ذیل می‌باشد:

در یک مطالعه، گردشگری ساحلی پایدار در شهرستان کنگان مورد بررسی قرار گرفته است و محققان به این نتیجه رسیدند که برای دستیابی به توسعه پایدار در این حوزه، مقبول‌ترین راهبرد توسعه صنعت گردشگری در شهرستان کنگان، راهبرد بازنگری است (Sajjadi and et al, 2012). در پژوهشی دیگر سنجش اثرات گردشگری ساحلی بر توسعه پایدار روستاهای ساحلی استان گیلان مورد بررسی قرار گرفته است و محققین به این نتیجه رسیدند که گردشگری ساحلی در مفهوم پایدار، حاصل تلاش در دستیابی به توسعه پایدار در تمامی زمینه‌های توسعه می‌باشد (Roknuddin Eftekhari and et al., 2015). همچنین در مطالعه‌ای دیگر فرصت‌های فراروی توسعه گردشگری در روستاهای ساحلی مورد بررسی قرار گرفته است و محقق به این نتیجه رسیده است که مهم‌ترین عوامل فراروی توسعه روستاهای ساحلی به ترتیب ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیرساختی و زیست‌محیطی می‌باشند (Najafikani, 2017). در پژوهشی دیگر، محققین به راهبردهای توسعه گردشگری ساحلی روستایی استان گیلان پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که راهبردهای توسعه گردشگری ساحلی شامل دو محور اصلی است: نخست، سپردن امور گردشگری ساحلی (از جمله طرح‌های مرتبط با سالم‌سازی محیط) به سازمان متولی گردشگری به‌منظور حصول اطمینان از برنامه‌ریزی، مدیریت

و بازاریابی کارآمد و مؤثر؛ و دوم، برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی با هدف ارتقاء سطح تخصص و توانمندی‌های منابع انسانی و نهادهای مرتبط می‌باشد (RamezanNejad and Roknoodin Eftekhari, 2018). در مقاله‌ای دیگر که با عنوان عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان تالش انجام گردیده است، یافته‌های نشان می‌دهد که شاخص‌هایی که جهت کیفیت محیطی مورد بررسی قرار گرفته دارای میانگینی پایین‌تر از حد متوسط بوده و می‌توان گفت، جامعه میزبان از شاخص‌های کیفیت محیطی رضایت چندانی نداشتند (Imani and Pirouz, 2012). همچنین در مقاله‌ای دیگر با عنوان ساماندهی فضایی - مکانی حاشیه رودخانه‌های شهری با رویکرد توسعه گردشگری (نمونه موردی: شهرستان پلدختر) یافته‌ها نشان داد که مهم‌ترین راهبرد برای ایجاد گردشگری رودخانه شهری در پلدختر عبارت است از: تلاش برای ایجاد محیطی اجتماعی و امن با امکانات و سهولت دسترسی و تأکید خاص نسبت به مسائل زیست‌محیطی و بوم‌شناختی است (Jahantighmand and et al., 2012). در پژوهشی دیگر محققین به تحلیل تجربی از گردشگری ساحلی با تأکید بر گروه‌های دوستداران ساحل پرداخته و این‌طور نتیجه‌گیری کردند که انتخاب مناطق ساحلی به عنوان مقصد گردشگری به دلیل محیط‌های فرهنگی و طبیعی آن منطقه بوده و بیشترین میزان اثرگذاری گردشگری در بعد اقتصادی مناطق می‌باشد (Dougherty and et al., 2013). همچنین در تحقیقی دیگر پژوهشگران با بهره‌گیری از آزمون هم‌انباشتگی و مدل کیفیت عملکرد به بررسی ارتباط توسعه گردشگری و کیفیت زندگی در مناطق روستایی پرداختند و این‌طور نتیجه‌گیری کردند که بین توسعه گردشگری و کیفیت زندگی ارتباط معناداری وجود دارد و توسعه گردشگری بیشترین تأثیر را بر بعد اقتصادی داشته است (Ridderstatt and et al., 2014). در این خصوص در پژوهشی دیگر با استفاده از مدل معادلات ساختاری به بررسی تأثیر گردشگری بر پایداری جامعه مقصد پرداخته شده و محققین به این نتیجه رسیدند که گردشگری نقش محوری در تدوین پایداری مقصد داشته است (Matthew and Estrich, 2017). در همین ارتباط در پژوهشی دیگر محققین به مطالعه چشم‌انداز توسعه گردشگری ساحلی در اوکراین پرداخته‌اند که یافته‌ها نشان داد که در اوکراین گردشگری دریایی، پتانسیل قابل توجهی برای توسعه دارد (Strizhak and et al., 2020). همچنین در مطالعات خارجی دیگر می‌توان به مقاله‌ای با عنوان نقش گردشگری خلاق از طریق هنر و صنایع‌دستی در ترویج گردشگری ساحلی به‌صورت فراگیر در کشور زیمبابوه اشاره نمود که یافته‌ها نشان داد، وقتی هنرهای تجسمی و صنایع‌دستی در شهرها و روستاهای ساحلی به‌خوبی مدیریت شوند، پتانسیل زیادی در ترویج گردشگری فراگیر از طریق کاهش فقر و بهبود معیشت جوامع حاشیه‌نشین به دنبال خواهد داشت. با این حال، هنرمندان در تولید هنر و صنایع‌دستی با چالش‌هایی شامل کمبود سرمایه، کمبود فضای تولید، کمبود بازاریابی، رقابت با محصولات سایر کشورها و عدم حمایت دولت و سازمان‌های گردشگری محلی مواجه هستند (Tapfuma and et al., 2023). از بررسی اجمالی پیشینه و مبانی نظری این پژوهش می‌توان نتیجه‌گیری نمود که در ارتباط با گردشگری ساحلی، پژوهش‌ها و مطالعات بسیاری انجام شده است؛ با این وجود پیرامون موضوع تحلیل اثرات گردشگری ساحلی بر پایداری روستاهای ساحلی چابهار مطالعات داخلی و خارجی چندانی صورت نپذیرفته است؛ بنابراین این پژوهش سعی دارد ضمن بررسی این موضوع، اثرات این نوع گردشگری را در شهرستان چابهار، تحت عنوان منطقه‌ای که دارای این ظرفیت می‌باشد را بر پایداری روستاهای ساحلی این منطقه از جهات مختلف مورد بررسی قرار دهد.

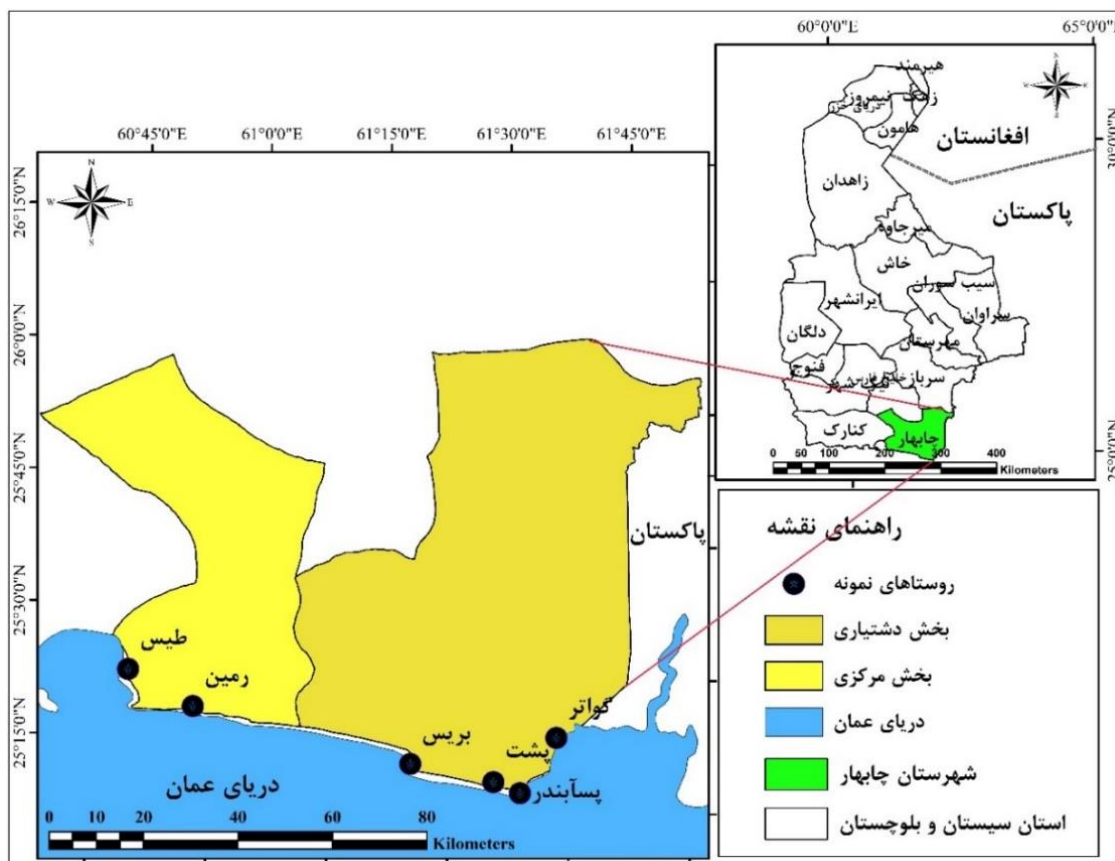

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق (ترسیم: نویسندگان، ۱۴۰۴)

محدوده مورد مطالعه

شهرستان چابهار در جنوب شرقی ایران و در استان سیستان و بلوچستان واقع شده است و بر روی جلگه ساحلی دریای عمان قرار دارد. این شهرستان از سمت شمال به شهرستان‌های سرباز و نیکشهر، از سمت جنوب به دریای عمان، از شرق به کشور پاکستان و از غرب به شهرستان کنارک محدود می‌شود. شهرستان چابهار دارای دو بخش دشتیاری و مرکزی است که شامل ۷ دهستان و ۱۶۱ روستای دارای سکنه می‌باشد. ویژگی‌هایی چون آب‌وهوای معتدل، وجود گل‌فشان‌های فراوان، سواحل صخره‌ای منحصربه‌فرد، مساجد زیبای محلی، بافت سنتی و سبک زندگی اقوام بلوچ با کپره‌های خود، درختان انجیر معابد و آثار تاریخی متنوع، از جمله جاذبه‌های گردشگری این بندر زیبا به شمار می‌آید؛ که این امر ضرورت

توجه به گردشگری روستایی در این منطقه را دوچندان کرده است. شکل (۲) موقعیت سیاسی شهرستان چابهار را در استان سیستان و بلوچستان نشان می‌دهد.

شکل ۲. نقشه موقعیت منطقه مورد مطالعه و روستاهای نمونه (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

روش‌شناسی

تحقیق حاضر از نظر هدف به صورت کاربردی و از نظر روش انجام، توصیفی-تحلیلی است. روش توصیفی به منظور بررسی ویژگی‌ها، وضعیت موجود و توصیف شرایط فعلی سکونتگاه‌های ساحلی استفاده شده است و بخش تحلیلی تحقیق، به بررسی روابط بین متغیرها و عوامل تأثیرگذار بر فرآیند تأثیر گردشگری بر سکونتگاه‌های روستایی اختصاص دارد. گردآوری داده‌ها به صورت دوگانه و ترکیبی انجام شده است. در مرحله نخست، برای گردآوری اطلاعات نظری و پیشینه تحقیق، از روش مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی استفاده شد. در این بخش، منابع علمی، مقالات داخلی و خارجی، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و اسناد توسعه روستایی مورد بررسی قرار گرفتند. در مرحله دوم، برای گردآوری داده‌های تجربی، از مطالعات میدانی بهره گرفته شد که ابزار اصلی آن پرسشنامه ساختاریافته و در مواردی مصاحبه نیمه ساختاریافته با اهالی و خبرگان محلی بود برای گردآوری داده‌ها، مطالعات مرتبط با مبانی نظری به وسیله روش اسنادی و داده‌های میدانی از طریق به کارگیری پرسش‌نامه و انجام مصاحبه با مردم محلی مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین وضعیت روایی پرسش‌نامه با استفاده از روایی محتوای سنجیده و مورد تأیید قرار گرفت که توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. برای بررسی پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای کل گویه‌ها بالای ۰,۷ می‌باشد. به دست آمد که نشان دهنده پایایی قابل قبول ابزار تحقیق می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل روستاهای ساحلی در شهرستان چابهار در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد ($N=341$). ۳۴۵ خانوار با استفاده از فرمول کوکران و به صورت تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب گردید. از آنجا که منطقه مورد مطالعه دارای ۶ روستای بزرگ می‌باشد که

انتخاب آن‌ها به صورت تمام شماری صورت گرفت. برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخت در قالب طیف لیکرت استفاده گردید. جهت انجام تحلیل‌ها و برای بررسی اثرات گردشگری ساحلی بر پایداری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شد. از نرم‌افزار SPSS، نسخه ۲۲ جهت تجزیه و تحلیل استفاده گردید و در نهایت برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از تحلیل واریانس و آماره فیشر و رگرسیون چند متغیره استفاده شد.

جدول ۱. مشخصات منطقه مورد مطالعه (منبع: مرکز آمار ایران، سرشماری سال ۱۳۹۵)

نام روستا	دهستان	جمعیت کل	تعداد خانوار
گواتر	سند میرثوبان	۶۸۸	۱۲۱
پسابندر	سند میرثوبان	۱۰۹۳	۲۱۴
پشت	سند میرثوبان	۸۵۸	۱۶۱
بریس	مرکزی	۴۴۸۸	۸۶۳
رمین	کمیل سلیمان	۳۸۲۱	۸۳۵
طیس	وشنام	۶۳۴۸	۷۷۶

نتایج و بحث

بررسی یافته‌های فردی و حرفه‌ای افراد پاسخ‌دهنده حاکی از آن است که از لحاظ توزیع و وضعیت سنی پاسخ‌دهندگان، بیشترین تعداد پاسخگویان مربوط به گروه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال می‌باشد. از نظر وضعیت و میزان تحصیلات پاسخگویان بر اساس یافته‌های توصیفی بیشترین تعداد پاسخگو دارای مدرک دیپلم بوده که در این میان ۸۲/۳ درصد پاسخگویان مرد و مابقی زن می‌باشند و از نظر تأهل ۷۶/۸ درصد پاسخگویان متأهل و مابقی هم مجرد بوده‌اند. اطلاعات کامل در جدول شماره (۲) آورده شده است.

جدول ۲. توصیف فراوانی جمعیت مورد مطالعه (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

مشخصات پاسخ‌دهنده	بیشترین پاسخگو	تعداد پاسخگو	درصد
سن	۲۹-۳۰	۱۷۵	۵۰/۷
تحصیلات	دیپلم	۱۷۴	۵۰/۴
جنسیت	مرد	۲۸۴	۸۲/۳
تأهل	متأهل	۳۳۴	۷۶/۸

ارتباط خطی بین گردشگری ساحلی و پایداری روستایی

بررسی ارتباط خطی بین توسعه گردشگری ساحلی و پایداری روستایی با استفاده از تحلیل واریانس و آماره فیشر و با توجه به یافته‌های جدول (۳) نشان می‌دهد که میزان ضریب تعیین و ضریب تعیین تصحیح‌شده برای مدل ارتباط خطی گردشگری ساحلی (متغیر مستقل) و پایداری روستایی (متغیر وابسته) در شهرستان چابهار برابر با ۰/۹۷۱ و نزدیک به عدد ۱ است و بیانگر این موضوع می‌باشد که متغیر مستقل (گردشگری ساحلی) ۰/۹۷ واحد تغییرات مربوط به متغیر وابسته (پایدار روستاهای ساحلی) را تبیین می‌کند. علاوه بر آن میزان انحراف استاندارد ضریب تعیین برابر با ۰/۰۲۲ که بسیار کوچک‌تر از ضریب تعیین است؛ بنابراین مدل بر ارزش داده شده برای انجام پژوهش مناسب است که نشان‌دهنده رابطه خطی و مستقیم بین گردشگری ساحلی و پایداری روستایی در منطقه مورد مطالعه می‌باشد. لذا توسعه پایدار روستاهای ساحلی شهرستان چابهار می‌تواند باعث توسعه گردشگری داخلی و بین‌المللی گردد و این ارتباطی دوسویه تکمیل‌کننده توسعه صنعت گردشگری در جنوبی‌ترین شهرستان استان سیستان و بلوچستان می‌باشد.

بررسی آماره فیشر (F) با توجه به مقدار (۳۸۹/۱۵۰) نشان داد که این متغیر (گردشگری ساحلی) را برای پیش‌بینی متغیر وابسته (پایداری روستایی) می‌توان استفاده نمود. بر اساس یافته‌های آزمون تحلیل واریانس می‌توان این‌طور نتیجه‌گیری کرد که ورود گردشگران و توسعه صنعت گردشگری ساحلی در روستاهای شهرستان چابهار اثرات مثبتی در

پایداری روستایی منطقه مورد مطالعه داشته و با بهبود شرایط اقتصادی، جذب سرمایه‌های دولتی با هدف بهبود امکانات و تسهیلات و خدمات موجب افزایش پایداری زندگی خانواده‌های روستایی در این منطقه شده‌اند و در نهایت می‌توان گفت موجب بهبود وضعیت اهالی در سطوح مختلف اجتماعی-اقتصادی شده است. تأثیر حمایت‌های دولتی در آوردن امکانات برای روستاهای ساحلی شهرستان چابهار و سرمایه‌گذاری محدود بخش خصوصی توانسته بارقه‌های امید را برای توسعه بخش گردشگری شهرستان چابهار به وجود آورد. لذا توسعه گردشگری ساحلی و تجهیز شدن نواحی ساحلی از امکانات گردشگری بخصوص توسعه زیرساخت‌ها این شهرستان کمک بزرگی جهت رونق بخشیدن بخش روستایی شهرستان و توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی این شهرستان می‌گردد که در حال حاضر با تغییر رویکرد دولت‌های اخیر مبنی بر توسعه صنعت گردشگری و توسعه بومگردی این امر سرعت بیشتری به خود گرفته است (مطالعه میدانی نگارندگان، ۱۴۰۴).

جدول ۳. تحلیل واریانس ارتباط خطی گردشگری ساحلی و پایداری روستایی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین (R.SQ)	ضریب تعیین تصحیح شده	اشتباه معیار
۰/۹۸۵	۰/۹۷۱	۰/۹۷۱	۰/۰۲۲
مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات
اثر رگرسیونی	۵۷/۰۷۵	۵	۹/۶۱۵
باقیمانده	۰/۰۷۹	۳۳۹	۰/۰۰۰
کل	۴۸/۱۵۳	۳۴۴	

اثرات گردشگری ساحلی بر ابعاد پایداری روستاهای ساحلی

بررسی اثرات گردشگری ساحلی بر ابعاد پایداری روستاهای ساحلی (ابعاد چهارگانه پایداری روستایی: اجتماعی، اقتصادی، کالبدی- محیطی) در روستاهای ساحلی شهرستان چابهار با استفاده از مدل رگرسیون چند متغیره نشان داد که گردشگری ساحلی بر همه ابعاد پایداری روستاهای ساحلی در مناطق ساحلی شهرستان چابهار در استان سیستان و بلوچستان اثرگذار بوده است. بررسی آزمون رگرسیون چند متغیره نشان داد که توسعه گردشگری ساحلی در روستاهای شهرستان چابهار در استان سیستان و بلوچستان با توجه با یافته‌های جدول (۳) و ضریب بتا (BETA) گویای آن بوده که به ترتیب توسعه گردشگری ساحلی بیشترین تأثیرات را بر پایداری ابعاد اقتصادی (۰/۵۴۱)، اجتماعی (۰/۴۲۳)، کالبدی (۰/۳۸۹) و محیطی (۰/۱۹۵) داشته است. با توجه به نتایج به دست آمده در حوزه محیطی به دلیل ایجاد آلودگی در فضاهای گردشگری باعث کاهش جذابیت و زیبایی مناطق گردشگری و همچنین آسیب به گونه‌های گیاهی و جانوری در این ناحیه شده است. تبلیغات مؤثر به صورت کم و نبود نظارت کافی و نا آشنایی مردم بومی با شیوه زندگی مدرن و باقی ماندن بسیاری از سنت‌ها و فرهنگ‌های پیشین و برخی از تعصبات خاص مذهبی امکان توجه به بخش گردشگری و شرایط میزبانی خوب را تحت شعاع خود قرار داده است. در جدول شماره (۴) ضرایب استاندارد و غیراستاندارد مربوط به مدل رگرسیون چند متغیره گردشگری ساحلی و اثرات آن بر ابعاد پایداری روستاهای ساحلی در شهرستان چابهار آورده شده است.

جدول ۴. گردشگری ساحلی و اثرات آن بر ابعاد پایداری روستاهای ساحلی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

ابعاد	ضریب استاندارد	ضریب غیراستاندارد	T	سطح معنی داری
	BETA	خطای استاندارد	B	
عرض از مبدأ	-	۰/۰۳۹	۰/۲۶۵	۶/۸۹۵
اقتصادی	۰/۵۴۱	۰/۰۰۴	۰/۱۶۳	۴۱/۰۲۰
اجتماعی	۰/۴۲۳	۰/۰۰۸	۰/۱۸۹	۲۹/۶۶۷
محیطی	۰/۱۹۵	۰/۰۰۵	۰/۱۴۴	۳۱/۰۸۸
کالبدی	۰/۳۸۹	۰/۰۰۶	۰/۱۹۲	۳۰/۶۶۱

نتیجه‌گیری

امروزه پیامدهای ناشی از اقتصاد سرمایه‌داری، فقر و بیکاری، در انزوا قرار گرفتن اقتصاد روستا، کمبود راه‌های توسعه اقتصادی، امرارمعاش سنتی خانوارهای روستایی، زمینه را برای توجه بیشتر به پایداری مناطق روستایی را مهم و اجتناب‌ناپذیر کرده است. از این‌رو، برای ارتقاء سطح اقتصاد روستایی، تأمین جایگزین‌های مناسب برای بهره‌برداری بهینه از منابع محلی امری مهم و حیاتی به شمار می‌رود. با عنایت به اثرات مؤثر گردشگری در بالا بردن و ارتقاء سطح زندگی روستاییان و پایداری روستایی، توسعه صنعت گردشگری به عنوان فرصتی برای تحرک و رشد اقتصاد روستایی محسوب می‌شود و گردشگری یک رویکرد مهم در جهت تحقق توسعه پایدار روستایی به شمار می‌رود. لذا این نوع گردشگری می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد فرصت‌های شغلی متعدد باشد. مشاغل بهتر و رفت‌وآمد گردشگران به توسعه اقتصادی روستاها و بهبود کیفیت زندگی ساکنان روستایی در یک منطقه ساحلی را منجر شود.

در بین انواع مختلف گردشگری، گردشگری ساحلی یکی از گونه‌های مختلف گردشگری است که همانند گردشگری کلاسیک اثرات و پیامدهای مثبت و مختلفی در زمینه پایداری مقاصد میزبان به دنبال دارد. در مناطق و روستاهای ساحلی نیز این امر صادق است. این در حالی است که با توجه به کم بودن گزینه‌های مربوط به امرارمعاش و سطح درآمد و پتانسیل‌های متنوع و بسیاری که در شهرستان چابهار برای جذب گردشگر وجود دارد، بر اهمیت گردشگری ساحلی در این منطقه افزوده است. به‌طوری‌که در مناطق روستایی و سواحل شهرستان چابهار در استان سیستان و بلوچستان نیز با توجه به اهمیت این موضوع، در پژوهش حاضر نیز به بررسی گردشگری ساحلی و اثرات آن بر پایداری روستاهای ساحلی شهرستان چابهار پرداخته شده است. پیامدها و اثرات این نوع از گردشگری در روستاهای ساحلی شهرستان چابهار با توجه به مدل رگرسیون چند متغیره کم‌ترین اثرات را بر بعد محیطی داشته است. در جمع‌بندی نهایی پژوهش و آنچه از جدول شماره (۴) استنتاج می‌گردد بیانگر آن است که گردشگری ساحلی شهرستان چابهار منتج به توسعه پایدار روستایی در ابعاد مختلف گردیده است که البته در این توسعه تبعات منفی برای بخش محیط‌زیست شهرستان نیز مشاهده می‌شود. همچنین از جنبه‌های مختلف پایداری مثل شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی تأثیر قابل توجهی را بر زندگی ساکنین روستایی این شهرستان داشته است و گردشگری ساحلی به صورت مستقیم در این ابعاد و در بخش‌های مختلف زندگی روستائیان تأثیر مثبت خود را نشان می‌دهد؛ اما در خصوص ابعاد محیطی توسعه گردشگری ساحلی باید گفت که چون رویکرد مردم بومی منطقه در شهرستان نسبت به توسعه و نگهداشت مناسب از محیط‌های گردشگری پذیر ساحلی شهرستان بهینه و تقویت نشده است، با رونق و توسعه نسبی گردشگری شهرستان میزان آسیب‌های محیطی در نواحی گردشگری بیشتر شده است. در خصوص بعد کالبدی توسعه گردشگری ساحلی شهرستان باید گفت که یک جهش قابل توجه در توسعه و گسترش فیزیکی شهر به سمت نواحی شرقی چابهار از یک طرف و گسترش حاشیه‌نشینی و پیدایش و توسعه سریع مناطق زاغه‌نشین و ساحت‌های بی‌رویه و غیراستاندارد و ایجاد سکونتگاه‌های غیرمعارف در بخش‌های روستایی نواحی شرقی شهرستان از طرف دیگر از دغدغه‌ها و نگرانی‌های آینده این شهرستان ساحلی شده است که همگی ناشی از توسعه گردشگری تجاری و تفریحی شهرستان می‌باشد.

در زمینه رابطه بین توسعه گردشگری ساحلی و پایداری روستاهای ساحلی در شهرستان چابهار نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه‌ای مستقیم و معنادار بین گردشگری ساحلی و پایداری روستاهای ساحلی وجود دارد. توسعه گردشگری ساحلی در سواحل چابهار تأثیرات چشمگیری بر پایداری درآمد و فعالیت‌های مربوط به معیشت و گذران زندگی خانوارهای روستایی داشته است. یافته‌ها به‌روشنی نشان می‌دهند که اثرات مستقیم توسعه گردشگری ساحلی بر ابعاد مختلف پایداری اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی در سطح روستاهای ساحلی شهرستان چابهار در استان سیستان و بلوچستان، بخصوص بعد پایداری اقتصادی، بیشتر مورد توجه است. به‌گونه‌ای که توسعه گردشگری ساحلی در این منطقه موجب بهبود سطح درآمد مردم محلی، به‌ویژه درآمد فصلی آنان و افزایش تنوع در فعالیت‌های اقتصادی روستاها (مانند فروش صنایع دستی محلی به گردشگران و رونق صنایع دستی) شده است. همچنین، این توسعه باعث افزایش قیمت

زمین‌های کشاورزی به دلیل ساخت‌وساز هتل‌ها و مغازه‌ها، گسترش فرصت‌های شغلی، ایجاد اشتغال برای بومیان و ساکنان محلی، به‌ویژه جوانان روستایی و جلوگیری از خروج نیروی انسانی از محیط روستا گردیده است. این یافته‌ها با نتایج حاصل از پژوهش ریدر استات و همکاران (۲۰۱۴) و نجفی کانی (۱۳۹۷) همسو می‌باشد.

در زمینه پایداری اجتماعی نیز توسعه گردشگری ساحلی در سواحل و روستاهای ساحلی شهرستان چابهار اثرات مثبتی در افزایش امکانات بهداشتی، افزایش تعامل و مشارکت اجتماعی ساکنان محلی با گردشگران و افزایش تعلق‌مکانی داشته است. نتایج نشان داد که از نظر کالبدی نیز توسعه گردشگری ساحلی سبب بهبود اصلاح و احداث معابر جدید، بالا رفتن نرخ منازل مسکونی، ایجاد و توسعه مساکن جدید و تمایل به استفاده از مصالح بادوام و مقاوم در مقابل حوادث، تحول در کالبد روستا به لحاظ ساخت‌وساز شده است. این نتایج با یافته‌های حاصل از پژوهش رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۵) همسو می‌باشد.

در نهایت نتایج اثرات زیست‌محیطی گردشگری ساحلی در روستاهای ساحلی شهرستان چابهار نشان داد علیرغم اینکه در این زمینه اثرات منفی مانند ایجاد آلودگی محیطی، آلودگی صوتی، تخریب سواحل و غیره تا حدودی به ناپایداری محیطی در روستاهای ساحلی کمک کرده است؛ اما این اثرات منفی، ویژگی‌های مثبتی هم دارد که البته به برنامه ریزان و مدیران محلی و مدیران گردشگری برمی‌گردد این بازیگران می‌توانند با افزایش آگاهی خود و مردم محلی و همه ذینفعان توسعه گردشگری ساحلی گامی در جهت تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها در سواحل و مناطق ساحلی بردارند. به طور کلی نتایج نهایی نشان داد که توسعه گردشگری ساحلی سبب پایداری اقتصادی، اجتماعی، در روستاهای مورد مطالعه شده است و از طرفی همان‌طوری که در مطالب پیشین نیز بیان گردید ناپایداری محیط‌زیست مناطق گردشگری ساحلی چابهار را به همراه داشته است.

سیاسگذاری: مقاله حاضر برگرفته از پژوهش فردی نگارندگان است.

حامی مالی: بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش: همه نویسندگان، در نگارش و تنظیم مقاله حاضر نقش و سهم برابر دارند.

تضاد منافع: نویسندگان اعلام می‌دارند هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

References

- Aguinis, H., Kraus, S., Poček, J., Meyer, N., & Jensen, S. H., 2023. The why, how, and what of public policy implications of tourism and hospitality research. *Tourism Management*, 97, 13–26. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2023.104720>
- Arabadzhyan, A., Figini, P., García, C., González, M. M., Lam-González, Y. E., & León, C. J., 2021. Climate change, coastal tourism, and impact chains: a literature review. *Current Issues in Tourism*, 24(16), 2233–2268. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1825351>
- Bameri, Z., Padayar, A., & Toulabinjad, M., 2018. Revival of sustainable livelihood of traditional villages through tourism development (case study: Nahok village, Saravan township). *Geography and Regional Urban Studies*, 9(32), 59–78. <https://doi.org/10.22111/gaij.2019.4961> (In Persian)
- Dougherty, M. L., Brown, L. E., & Paul, G. G., 2013. The social architecture of local food tourism: challenges and opportunities for community economic development. *Journal of Rural Social Sciences*, 28(2), 1–27. <https://www.researchgate.net/publication/307598996>
- Ebrahimzadeh, I., Maleki, G. A., & Farhadinejad, H., 2014. Strategic planning of tourism development with emphasis on sustainable development in Khorramabad area. *Geography and Regional Urban Studies*, 5(14), 1–24. <https://doi.org/10.22111/gaij.2015.1911> (In Persian)
- Gentle, P., & Maraseni, T. N., 2012. Climate change, poverty and livelihoods: adaptation practices by rural mountain communities in Nepal. *Environmental Science & Policy*, 21, 24–34. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2012.03.007>
- Guzman-Parra, V. F., Quintana-Garcia, C., Benavides-Velasco, C. A., & Vila-Oblitas, J. R., 2015. Trends and seasonal variation of tourist demand in Spain: the role of rural tourism. *Tourism Management Perspectives*, 16, 123–128. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.07.014>

- Hajinejad, A., & Tulabinejad, M., 2019. The relationship between independent rural landscape development factors and the benefits of coastal tourism development in Chabahar city using the quality function deployment (QFD) model. *Coastal Geographical Studies*, 1(2), 111–140. <https://doi.org/10.22124/gscsj.2021.13897.1059> **(In Persian)**
- Hall, C. M., 2001. Trends in ocean and coastal tourism: the end of the last frontier? *Ocean & Coastal Management*, 44(9–10), 601–618. [https://doi.org/10.1016/S0964-5691\(01\)00071-0](https://doi.org/10.1016/S0964-5691(01)00071-0)
- Hosseinzadeh, S. R., & Erfanian, A., 2014. Determining the capacity of coastal tourism of Kish Island. *Geography and Regional Urban Studies*, 5(16), 181–200. <https://www.sid.ir/paper/236614/fa> **(In Persian)**
- Imani, B., & Pirouz, S., 2012. Quality factors of the tourism environment sector of coastal villages in Talesh County. *Geographical Studies of Coastal Areas*, 2(3), 103–120. https://hgscsj.guilan.ac.ir/article_5328.html **(In Persian)**
- Jahan Tighmand, S., Zinivand, Y., & Mousavi, S. M., 2013. Spatial organization of urban riverbanks with a tourism development approach (case study: Pol-e Dokhtar County). *Applied Research in Geographical Sciences*, 23(68), 43–60. <https://system.khu.ac.ir/jgs/article-1-3394-fa.html&sw> **(In Persian)**
- Jing, G., & Wu, B., 2017. Revitalizing traditional villages through rural tourism: a case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China. *Tourism Management*, 63, 223–233. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.04.003>
- Jumepour, M., & Ahmadi, S., 2010. The impact of tourism on sustainable rural livelihoods (case study: Savojbolagh township). *Rural Researches*, 2(1), 33–63. https://jrur.ut.ac.ir/article_22749.html **(In Persian)**
- Khani, F., Koranjik, A., Ghanbari-Nasab, A., & Akbari-Samani, N., 2013. The role of tourism in the economic development of the coastal bazaar of Turkmen. *Human Geography Research*, 44(4), 111–128. <https://www.sid.ir/paper/138979/fa> **(In Persian)**
- Kim, S., & Jamal, T., 2015. The co-evolution of rural tourism and sustainable rural development in Hongdong, Korea: complexity, conflict and local response. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8–9), 1363–1381. <https://doi.org/10.1080/09669582.2015.1022181>
- Lee, T. H., & Shen, Y. L., 2013. The influence of leisure involvement and place attachment on destination loyalty: evidence from recreationists walking their dogs in urban parks. *Journal of Environmental Psychology*, 33, 76–85. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2012.11.002>
- Liang, T. C., & Peng, S. H., 2017. Using analytic hierarchy process to examine the success factors of autonomous landscape development in rural communities. *Sustainability*, 9(5), 1–17. <https://doi.org/10.3390/su9050729>
- Mathew, P. V., & Sreejesh, S., 2017. Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 83–89. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2016.10.001>
- Motiei Langroudi, S. H., & Heydari, Z., 2012. Diversification of the economy of coastal villages with emphasis on fishing tourism. *Quarterly Journal of Economy and Space and Rural Development*, 1(10), 19–36. <http://serd.khu.ac.ir/article-1-1559-.html> **(In Persian)**
- Najafi Kani, A. A., 2017. Examining the challenges and opportunities for the development of tourism in coastal villages (case study: villages of Babolsar). *Journal of Geographical Survey of Space*, 8(27), 141–154. https://gps.gu.ac.ir/article_65975.html **(In Persian)**
- Polukhina, A., Sheresheva, M., Efremova, M., Suranova, O., & Antonov-Ovseenko, A., 2021. The concept of sustainable rural tourism development in the face of COVID-19 crisis: evidence from Russia. *Journal of Risk and Financial Management*, 14, 38. <https://doi.org/10.3390/jrfm14010038>
- Rahmani, M. T., Ali Akbari, E., & Safar Alizadeh, E., 2016. Investigating the status of factors affecting the empowerment of tourism development (case study: West Azarbayegan Province). *Geography and Planning Journal*, 21(59), 153–174. <https://www.sid.ir/paper/494731/fa> **(In Persian)**
- Ramezannejad, Y., & Rouknuddin Eftekhari, A., 2018. Rural coastal tourism development strategies in Gilan province. *Human Settlements Planning Studies*, 14(1), 19–34. https://jshsp.rasht.iau.ir/article_665120.html **(In Persian)**
- Rasoolimanesh, S. M., Ringle, C. M., Jaafar, M., & Ramayah, T., 2017. Urban vs. rural destinations: residents' perceptions, community participation and support for tourism development. *Tourism Management*, 60, 147–158. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.11.019>
- Razjouyan, M., Motevali, S., & Janbaz Ghobadi, G., 2018. Organizing coastal land uses for the development of urban tourism (case study: Sorkh Rood City). *Applied Research in Geographical Sciences*, 20(57), 125–145. <https://doi.org/10.29252/jgs.20.57.125> **(In Persian)**
- Ridderstaat, J., Croes, R., & Nijkamp, P., 2014. The tourism development–quality of life nexus in a small island destination. *Journal of Travel Research*, 55(1), 79–94. <https://doi.org/10.1177/0047287514532372>

- Rouknuddin Eftekhari, A. R., Ramzan Nejad, Y., & Pourtahari, M., 2015. Measuring the effects of coastal tourism on the sustainable development of coastal villages in Gilan province. *Journal of Geographical Survey of Space*, 6(20), 145–160. https://gps.gu.ac.ir/article_33187.html **(In Persian)**
- Sajjadi, X., Salari Sardari, F. A., Biranvandzadeh, M., & Buchani, M. H., 2012. Capacity measurement of sustainable coastal tourism: case study of Kangan city. *Geographical Explorations of Desert Regions*, 1(2), 123–146. <https://grd.yazd.ac.ir> **(In Persian)**
- Schweinsberg, S., Darcy, S., & Wearing, S. L., 2018. Repertory grids and the measurement of levels of community support for rural ecotourism development. *Journal of Ecotourism*, 17(3), 239–251. <https://doi.org/10.1080/14724049.2018.1502936>
- Smaranda, C., Dragos, P., Marius, B., & Fleseriu, C., 2014. Innovation: a useful tool in rural tourism in Romania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 148, 507–515. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.073>
- Sobhani, P., Liriyaei, L., & Sayahnia, R., 2021. Identifying the affecting factors in the development of sustainable tourism and presenting strategic model in the coastal areas of Ramsar. *Sustainable Development*, 10(1), 175–193. <https://doi.org/10.30473/ee.2021.57066.2307>
- Stryzhak, O., Akhmedova, O., & Aldoshyna, M., 2020. The prospects of marine and coastal tourism development in Ukraine. *E3S Web of Conferences*, 153, 03009. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202015303009>
- Tapfuma, M. M., Musavengane, R., & Magwaza, R., 2023. The role of creative tourism through arts and crafts in promoting inclusive tourism in Zimbabwe. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/14766825.2023.2231401>
- Toulabi-Nejad, M., & Poudine, M. R., 2018. The effects of ecotourism development on the sustainability of rural households' livelihood activities and assets (case study: Papi district of Khorram Abad city). *Andishe Geography*, 11(22), 93–114. https://geonot.znu.ac.ir/article_38153.html **(In Persian)**
- Yavari, H., Khushnevis, M., & Gholami, E., 2011. *Tourism economics*. Simai Danesh Publications, Tehran. <https://www.gisoom.com/book/1863207> **(In Persian)**
- Zhang, Y., Li, Z., Yang, M., Zhai, F., Li, Z., Yao, H., & Li, H., 2022. Spatial distribution characteristics and influencing factors of key rural tourism villages in China. *Sustainability*, 14, 14064. <https://doi.org/10.3390/su142114064>
- Zwiers, S., Markantoni, M., & Strijker, D., 2016. The role of change- and stability-oriented place attachment in rural community resilience: a case study in south-west Scotland. *Community Development Journal*, 51(4), 2–20. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsw020>